

ПАРАДИГМА ПАСИВУ В СУЧАСНОМУ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ

*Домінування пасивних конструкцій над активними є однією з визначальних рис офіційно-ділового стилю сучасної української мови, зокрема її адміністративно-канцелярського підстилю. Аналіз навчальних посібників та довідкової літератури з офіційно-ділового мовлення кінця ХХ – початку ХХІ ст. засвідчує трансформовану парадигму пасиву: ядро формують конструкції з дієсловами на **-ся**, периферію – конструкції з предикативними формами на **-но**, **-то** та дієприкметниками на **-ний**, **-тий**.*

Ключові слова: парадигма пасиву, пасивна конструкція, активна конструкція, дієслова на **-ся**, предикативні форми на **-но**, **-то**, предикативні дієприкметники на **-ний**, **-тий**.

Формування офіційно-ділового стилю української мови, зокрема його адміністративно-канцелярського підстилю, з відомих екстралінгвальних причин тривалий час відбувалося під впливом норм російської літературної мови. Це зумовило одну з визначальних рис українського ділового синтаксису – пасивні конструкції, питання визначення статусу яких у системі української мови й досі не втрачає своєї актуальності. Розв'язання цього дискусійного питання може сприяти поверненню національної самобутності українській мові, зокрема продовженню народних традицій у використанні органічних для неї синтаксичних конструкцій.

Для російської літературної мови пасивні конструкції є природним явищем, оскільки успадковані нею від старослов'янської мови, якій властиве відсторонення діяча, відсунення його на другий план. Українській літературній мові, сформованій на народнорозмовній мові, як засвідчує ілюстративний матеріал, притаманні здебільшого активні дієслівні конструкції, а наявність пасивних конструкцій є книжним явищем, вони штучні для неї. Співвідношення активних і пасивних конструкцій у книжних стилях української мови, зокрема й офіційно-діловому, має бути гармонійним. Щоправда, фахівці визначають різні критерії досягнення «золотої середини». Дослідниця Н. Ф. Непийвода справедливо зауважує, що специфічні, книжні елементи варто залучати лише в разі комунікативної потреби [12, с. 262].

Після здобуття Україною незалежності мовознавці взялися за справу відновлення національної ідентичності на всіх мовних рівнях, зокрема й синтаксичному, який вважали наднаціональним. Проте ситуація на сьогодні докорінно

не змінилася: пасивні конструкції в сучасному офіційно-діловому стилі не лише поширені, а й домінують над активними конструкціями. Науковці віддають перевагу пасивним конструкціям інколи свідомо [13, с. 226; 16, с. 166], але зазвичай через те, що не розмежовують синтаксичні відмінності української та російської літературних мов. У більшості фахових видань з офіційно-ділового мовлення спостерігаємо часті випадки надмірного та комунікативно не вмотивованого вживання пасивних конструкцій, що суперечить синтаксичним нормам сучасної української літературної мови. Лише в деяких посібниках пасивні конструкції усунено з верхинного положення [10, с. 121].

Мета нашої розвідки – визначити ієрархію складників парадигми пасиву, з'ясувати структурні особливості типових пасивних конструкцій та специфіку їх функціонування в офіційно-діловому стилі сучасної української мови, зокрема в його адміністративно-канцелярському підстилі. Матеріалом для дослідження слугували навчальні посібники та довідкова література з офіційно-ділового мовлення кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Парадигму пасиву в сучасних зразках документів формують конструкції з предикативними формами на **-но**, **-то**, дієсловами на **-ся** та предикативними дієприкметниками на **-ний**, **-тий**. За структурою зазначені конструкції двота трикомпонентні, а дія, передавана цими формами, співвідносна з неозначеним або точно визначеним діячем. Напр.: *Проект наказу узгоджено; Сторонами досягнуто угоди; Гранти виділяються творчим колективам чи окремим здобувачам; Контракт розривається мною достроково; З наказом ознайомлений;*

Академія атестована Міністерством освіти України.

Конструкції з предикативними формами на *-но, -то* мають досить давню традицію використання і становлять специфічну рису українського синтаксису. Це самобутнє семантико-граматичне явище української мови засвідчене ще пам'ятками ділового стилю XIV–XV ст. Напр.: *А што жсмы казалъ сѣна насѣчи досыть. то на буцєви. насѣчено жго досыть* [28, с. 279]; *Ключникъ берестейский господару личбу делал з восковых грошей, што ему дано на воскъ...* [28, с. 279]. Конструкції з цими дієслівними формами є природними і для синтаксису сучасного офіційно-ділового стилю та його підстилів. Вони поширені в різних типах документів, у яких зосереджено увагу на завершенні дії та її результаті, а не на виконавцеві дії. Напр., у сучасному канцелярському підстилі поширені такі конструкції: *Угоду укладено; Питання вирішено; Відповідь надіслано; Роботу виконано; Документ видано; Факс відправлено; Підпис засвідчено; Договір розірвано; Дію наказу зупинено; Рахунок відкрито; Кредит тимчасово закрито; Позов задоволено частково* тощо.

У більшості аналізованих посібників нормативними вважають трикомпонентні конструкції, побудовані за структурною схемою «предикативна форма на *-но, -то* + знах. відм. об'єкта дії + ор. відм. суб'єкта дії» [3; 7; 8; 13–17; 21–24; 26]. Напр.: *Довіреність підписано громадянином у моїй присутності* [22, с. 112]; *Телефонограму прийнято секретарем* [17, с. 39]; *Усі цінності комісією перевірено і внесено до опису* [3, с. 251]; *Статут зареєстровано Державною адміністрацією* [8, с. 188] тощо. При цьому перевагу над активними конструкціями віддано конструкціям, у яких суб'єкт виражений займенниковим іменником у формі ор. відм. (*мною, нами*) [22, с. 157]. Напр.: *Мною не було подано вчасно довідку* [21, с. 135]; *Цей заповіт посвідчено мною, нотаріусом...* [15, с. 148; 24, с. 75]; *Рахунок оплачено нами повністю* [26, с. 59]; *Нами складено цей акт в тому, що...* [14, с. 354]; *Акредитив нами виставлено на суму...* [16, с. 234]. Питання доцільності вживання з предикативними формами на *-но, -то* імені в ор. відм. зі значенням суб'єкта дії досі лишається дискусійним в українському мовознавстві¹. Попри те, що орудний суб'єкта дії кваліфікують традиційно книжним явищем та найвиразнішою ознакою пасивності, його вживання з предикативними

формами на *-но, -то* не властиве українській мові та позначене, як уже зазначено, впливом російської мови, яка успадкувала пасивні конструкції з орудним дійовою особи від книжної церковнослов'янської мови. Дія в конструкціях із цими дієслівними формами лише співвідносна з поняттям «хтось зробив», але назвати діяча неможливо або немає в цьому потреби.

У сучасних фахових виданнях із офіційно-ділового мовлення зафіксовано трикомпонентні конструкції з предикативними формами на *-но, -то* та відповідні двоскладні речення як їхні синонімічні варіанти у формі активу. Напр.: *Колективом педагогів і майстрів було проведено такі заходи...* – *Усі куратори проводили...* [15, с. 76]; *Юридичним відділом перевірено дотримання трудового законодавства в цеху – У період з... по... комісія перевірила роботу розрахункової частини* [16, с. 237, 201]; *Акт складено комісією у складі: Голова... Члени комісії...* [26, с. 48] або *Акт складено: Головним бухгалтером... Завідувачем каси...* [13, с. 245] – *Комісія у складі: Завідувач сховища... Експерт... Завідувач каси... склали цей акт про...* [13, с. 244; 26, с. 49] тощо. За спостереженням учених, речення з предикативними формами на *-но, -то* у складі пасивних конструкцій є «завершальною ланкою в процесі повної формально-граматичної нейтралізації суб'єкта дії, тому що в структурі цих незмінних предикативних форм немає будь-яких граматичних афіксів, які б характеризували особу діяча» [6, с. 13]. Пор.: *Комісія визначила оцінну вартість зазначеного майна* → *Комісією визначена вартість майна* → *Визначено вартість майна*. Крім того, ор. відм. зі значенням суб'єкта дії в українській мові притаманна семантична та формальна периферійність, яка виникає внаслідок трансформації трикомпонентної активної конструкції на двокомпонентну пасивну. У такому випадку слід говорити не про синонімічність вихідної та похідної конструкцій, а про їхній односторонній трансформаційний зв'язок, оскільки в них різна кількість константних компонентів [19, с. 8]. Перехід активної конструкції в пасивну, як зазначає І. Вихованець, «спрямований не стільки на створення суб'єктної позиції ор. відм., скільки на перетворення предиката дії на предикат стану, а суб'єкта дії на суб'єкт стану» [1, с. 65].

Потребу назвати діяча реалізують у сучасних зразках документів нечасто вживані активні конструкції – двоскладні речення, що репрезентують національну специфіку синтаксису української мови, напр.: *Графіки змінності передбачають регулярні вихідні дні для кожного*

¹ Детальніше про питання нормативності / ненормативності вживання орудного суб'єкта дії з предикативними формами на *-но, -то* див. у статті за нашим авторством [11].

працівника [14, с. 152]; **Нарада схвалила** заходи щодо профілактики... [2, с. 146]; **Роботу секретного архівного відділу контролює директор інституту** [8, с. 196]. Поширеними для офіційно-ділового стилю та його підстилів є конструкції з компонентами: **Дозволено... / Прийнято... / Одержано... / Передано... / Видано... / Засвідчено...** (посада особи, яка дозволила / прийняла / одержала / передала / видала / засвідчила; підпис; ПІБ) [4; 9]. Засвідчено також пасивні конструкції з предикативними формами на *-но, -то* та непрямою вказівкою на особу діяча, вираженого прийменниково-іменниковою сполукою. Напр.: **З мого боку в роботі бухгалтерії було допущено такі недоліки...** [26, с. 67]; **Саме на цей час у мене заплановано захід** [24, с. 443; 22, с. 534]; **Документ зареєстровано в Міністерстві...** [3, с. 258; 9, с. 198; 15, с. 25]; **Статут ухвалено на загальних зборах трудового колективу** [3, с. 315; 24, с. 15; 15, с. 39; 22, с. 25].

Поширеним явищем у синтаксичному ладі сучасних документів є вживання з предикативними формами на *-но, -то* дієслівної зв'язки *бути* у формі мин. або майб. часу [3; 7–9; 14–17; 21–24; 26; 27]. Напр.: **Було прийнято рішення...** [3, с. 172; 9, с. 200]; **Було виявлено нестачу...** [8, с. 58]; **Виставку буде влаштовано...** [3, с. 175]; **Прикру помилку буде виправлено...** [3, с. 191; 24, с. 404] тощо. Причому поєднання «предикативні форми + *було*» зараховано до типових засобів фіксування результатів переговорів, обміну думками тощо [22, с. 453]. За походженням ці безособові форми – пасивні дієприкметники мин. часу, а тому семантика мин. часу та результативності закладена в них їхньою словотвірною структурою і дієслівна зв'язка *було* є не спеціальним формальним показником часу, а лише допоміжним стилістичним засобом або навіть надлишковим мовленнєвим компонентом. Поєднання ж «предикативні форми на *-но, -то* + *буде*» містить внутрішню логічну суперечність, тому що «в одній синтаксичній конструкції поєднують різновекторні граматичні форми – мин. / майб. час» [25, с. 273]. Пор.: **Підсумкові відомості передано (= передали) у відомчий архів – Відвантаження зі станції відправлення було виконано (= було виконали) в належному порядку – Справу про стягнення суми буде передано (= буде передали) до Державного арбітражу.**

Ядро пасиву в сучасній українській літературній мові формують конструкції з безособовими формами на *-но, -то* та з предикативними дієприкметниками на *-ний, -тий*, які виступають пасивними корелятами перехідних дієслів

в опозиції актив / пасив. Традиційно конструкції з дієслівними формами на *-ся* належать до опозиції актив / пасив, а в новітніх дослідженнях їх узагалі вилучено з парадигми активних-пасивних конструкцій [5, с. 243], унаслідок чого вони опинилися на крайній периферії синтаксичної системи української мови. Щоправда, в останні десятиліття в сучасній українській літературній мові, зокрема й канцелярсько-діловому мовленні, спостерігаємо таку тенденцію: досить активне вживання пасивних конструкцій із дієсловами на *-ся* засвідчує їх поступовий перехід із крайньої периферії до ядра синтаксичної системи української мови, що суперечить сучасній літературній нормі. Зокрема, у сучасному українському науково-технічному мовленні кількість фіксацій цього типу пасивних конструкцій, за спостереженням О. Сербенської, іноді становить близько 40–50 % від усіх використаних дієслівних форм [18, с. 37].

В адміністративно-канцелярському підстилі поширені дво- та трикомпонентні пасивні конструкції з дієсловами на *-ся* [2–4; 7; 8; 13–17; 20–24; 26; 27]. Напр.: **Роботи виконуються (працівниками)** [14, с. 281; 22, с. 226; 24, с. 118]; **Продукція випускається (підприємством)** [22, с. 535; 24, с. 53]; **Угода розривається (мною)** [8, с. 268; 14, с. 145; 22, с. 81; 24, с. 57]; **Витрати відшкодовуються (продавцем)** [22, с. 181, 289; 24, с. 114]; **Документ підписується (сторонами)** [3, с. 283; 8, с. 215; 21, с. 107; 22, с. 132, 410; 24, с. 308] тощо. У трикомпонентних конструкціях діяч визначений, однак його позиція є другорядною, факультативною. У двокомпонентних конструкціях нульова позиція діяча зумовлена акцентуванням уваги лише на дії, співвіднесеній із узагальненим або неозначеним діячем, який не цікавить мовця. Напр.: **Орендна плата перераховується на розрахунковий рахунок** (діяч – орендар) [24, с. 132]; **Контракт розривається достроково** (діяч – одна зі сторін або обидві сторони) [14, с. 145; 22, с. 81]; **Прибуток виплачується за підсумками фінансового року** (важливо те, кому і яким чином виплачують прибуток) [22, с. 201]; **Роботи виконуються із матеріалів Замовника** (важливо те, яким чином виконують роботи) [22, с. 184; 24, с. 118]. Пропуск логічного суб'єкта можливий і в тих випадках, якщо суб'єкт уже названо в попередніх реченнях тексту. Напр.: **Звіт складає ВНЗ, який є самостійною юридичною особою. Звіт складається окремо за денною, вечірньою та заочною формами навчання** [3, с. 283]; **Продавець відшкодовує Покупцю використані запасні частини замість дефектних деталей. Інші безпосередні витрати**

Покупця на усунення недоліків відшкодовують-ся у розмірі звичайних фактичних витрат [22, с. 181].

Інколи логічний суб'єкт у двокомпонентних конструкціях представлено непрямим відмінком субстантива, зокрема прийменниково-іменниковою сполукою. Напр.: *Ці дефекти негайно ліквідуються за рахунок Продавця* (= ліквідує Продавець) [22, с. 181; 24, с. 114]; *Суперечки по цьому Договору розглядаються в органах Держарбітражу* (= розглядають органи Держарбітражу) [22, с. 297; 24, с. 181]; *Апеляція розглядається на засіданні апеляційної комісії...* (= розглядають члени апеляційної комісії) [3, с. 99]. За нашим спостереженням, у канцелярсько-діловому мовленні частіше вжито двокомпонентні конструкції з огляду на їхній узагальнений зміст: *Угода укладається; Договір анулюється; Відомості подаються; Документ складається; Відсотки нараховуються; Продукція відвантажуються; Особа відряджається; Захід проводиться; Претензія задовольняється; Обслуговування здійснюється; Готівка видається; Ціна знижується; Приміщення орендується* тощо.

У деяких посібниках з офіційно-ділового мовлення пасивні конструкції з дієсловами на *-ся* кваліфіковано як порушення сучасних мовленнєвих норм [10, с. 118–119], для усунення якого рекомендовано вживати активні (неозначено-особові, означено-особові, двоскладні речення) або пасивні (з предикативними формами на *-но, -то*) конструкції. Напр., неправильно – правильно: *Підсумки змагання між групами проводяться один раз на семестр* [2, с. 140]; *Замовлені книги надсилаються...* [15, с. 97; 22, с. 68]; *Пасажирам забороняється...* [2, с. 88; 8, с. 225]; *Інші безпосередні витрати Покупця відшкодовуються Продавцем* [22, с. 181; 24, с. 114] – *Підсумки змагання між групами підбивають один раз на семестр; Замовлені книги надсилаємо...; Пасажирам заборонено...; Інші безпосередні витрати Покупця відшкодовує Продавець*. Проте частіше пасивні конструкції з дієсловами на *-ся* функціонують паралельно з активними конструкціями в сучасних зразках документів, а подекуди й у тому самому тексті документа. Напр.: *Звіт підписується керівником підрозділу – Протокол підписують усі члени лічильної комісії* [21, с. 107, 115]; *Розмір плати за надання освітніх послуг встановлюється протягом усього строку навчання Університетом... У такому ж розмірі Університет встановлює оплату в разі настання підстав, передбачених пунктами цього контракту* [22, с. 86]; *Будівельні роботи виконуватимуться місцевими фірмами, які*

найматимуться на умовах субпідряду. Виконання робіт контролюватимуть висококваліфіковані фахівці... [3, с. 187; 27, с. 155]. Крім того, конструкції на зразок: *До заяви додаються такі документи...* та *До заяви додаю...* – визначено як рівноцінні варіанти оформлення додатку заяви [22, с. 154]. Проте, за нашим спостереженням, пасивні конструкції з дієсловами на *-ся* переважають над активними як данина історії розвитку офіційно-ділового стилю.

В аналізованих виданнях із офіційно-ділового мовлення спостерігаємо не лише паралельне функціонування пасивних конструкцій із дієсловами на *-ся* та з предикативними формами на *-но, -то*, а й суттєве домінування першого типу пасивних конструкцій над другим. Напр.: *Рестрація учасників конференції проводиться...* – *Сертифікаційне зовнішнє тестування буде проведено...* [3, с. 170, 177]; *Пенсія на іншій підставі або від іншого відомства призначалась / не призначалась – Пенсію призначено...* [7, с. 177, 236]; *Як і було домовлено / як і домовлялися, надсилаємо Вам такі документи...* [3, с. 176] тощо. Поділяємо думку Н. Непійводи, що така ситуація склалася внаслідок довготривалого впливу російської мови на свідомість та мислення українців, унаслідок чого вони перестали розмежовувати синтаксичні відмінності російської та української мов у наукових текстах [12, с. 247] та офіційно-ділових паперах. Переважно інтуїтивний вибір пасивних конструкцій із предикативними формами на *-но, -то* чи з дієсловами на *-ся* та паралельне використання і взаємозамінюваність у сучасних документах вважаємо порушенням стилістичної норми.

Одним зі складників ядра парадигми пасиву в системі української літературної мови визначено дво- та трикомпонентні конструкції з предикативними дієприкметниками на *-ний, -тий*, уживання яких нівелює її національну синтаксичну самобутність. Напр.: *Ваша претензія розглянута* [16, с. 236; 22, с. 316; 24, с. 206]; *Цим злочинцем мені завдані збитки в сумі...* [22, с. 142; 24, с. 82]; *Договір схвалений зборами трудового колективу* [7, с. 202]; *Комісією з приватизації державного майна визначена оціночна вартість майна...* [15, с. 34; 17, с. 134; 22, с. 421]. Однак за поширеністю в сучасних зразках документів цей тип пасивних конструкцій посідає місце периферії, оскільки здебільшого пасивні дієприкметники функціонують не як дієслівні форми на позначення дії, процесу, а як прикметники у функції означення. Напр.: *Винна Сторона відшкодовує іншій Стороні завдані нею збитки* [24, с. 131]; *Кількість пропущених мною*

занять без поважних причин на сьогодні становить 28 год. [21, с. 135]; Подаю висновок про сплату податку, **затверджений** податковим органом цієї країни [13, с. 108]; Організація гарантує погашення кредиту, **виданого Банком позичальнику** [15, с. 162; 24, с. 215].

Пасивні конструкції, зокрема з предикативними дієприкметниками на *-ний, -тий*, замість активних, на думку дослідників, варто вживати у службових листах для уникнення гостроти стосунків із партнером: *Ви ще не висловили своїх пропозицій... – Вами ще не висловлені пропозиції...* [27, с. 109; 16, с. 154; 22, с. 12]; *Ви не відповіли на лист-запит – Вами ще не дана відповідь на лист-запит* [3, с. 71; 7, с. 21]. Вважаємо, що цієї мети можна досягти лише за допомогою конструкцій із предикативними формами на *-но, -то*, у яких дія лише співвідносна з неозначеним діячем «хтось» та вживання яких запропоновано в деяких посібниках з офіційно-ділового мовлення. Напр.: *Ваш борг не погашено* [3, с. 166]; *Ваш борг не лише не погашено, але він продовжує зростати* [24, с. 407]; *У вашій пропозиції не згадано про жодні гарантії* [27, с. 129].

Пасивні конструкції з предикативними дієприкметниками та безособовими формами на *-но, -то* є мовними проявами синонімічного семантико-синтаксичного співвідношення, засвідченого їхнім паралельним уживанням в адміністративно-канцелярському мовленні. Напр.: *Документ виданий / видано, складений / складено, зареєстрований / зареєстровано, засвідчений / засвідчено, змінений / змінено; Питання вирішене / вирішено; Правила розроблені / розроблено; Особа зарахована, прийнята на посаду, встановлена / Особу зараховано, прийнято на посаду, встановлено; Дієздатність особи перевірена / перевірено* тощо. У канцелярсько-діловому мовленні домінують конструкції з безособовими формами, проте вибір цього типу пасивних конструкцій переважно інтуїтивний, оскільки частими є випадки використання обох

типів пасивних конструкцій у зразках документів того самого фахового видання. Напр.: *Товариство створене / створено на підставі...* [8, с. 189]; *Звільнено / Звільнений у зв'язку з...* [14, с. 312, 313]; *У вартість навчання Студента в Університеті включено користування бібліотечним фондом... – У вартість навчання Студента в Університеті не передбачені витрати на проведення додаткових практик* [22, с. 86]; *Згідно з планом кафедри було проведено відкриті заняття – Також була проведена групова консультація до іспиту* [3, с. 157, 160] тощо.

Автори лише кількох із проаналізованих посібників свідомо віддають перевагу конструкціям із безособовими формами на *-но, -то* [10, с. 121; 215, с. 206]. Функціонування безособових речень замість конструкцій із предикативними пасивними дієприкметниками сприяє відновленню національної ідентичності канцелярсько-ділових текстів, оскільки наближає українську літературну мову до живої народної, якій притаманне зосередження предикативності в дієслові.

Отже, попри відносно вільний розвиток української літературної мови на сучасному етапі однією з визначальних рис офіційно-ділового стилю, зокрема адміністративно-канцелярського підстилю, лишається домінування парадигми пасиву, яка має трансформований вигляд: ядро формують конструкції із дієсловами на *-ся*, а периферію – з предикативними формами на *-но, -то* та дієприкметниками на *-ний, -тий*. Суттєва перевага конструкцій із дієсловами на *-ся* над іншими типами пасивних конструкцій, що засвідчує їхній перехід із крайньої периферії до центру парадигми пасиву, є даниною історії розвитку офіційно-ділового стилю і залежить здебільшого від власних уподобань укладачів фахових видань із офіційно-ділового мовлення, мовний смак яких сформований переважно через недостатній рівень оволодіння нормами культури мовлення.

Список літератури

1. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 232 с.
2. Волкотруб Г. Й. Українська ділова мова : Практикум / Г. Й. Волкотруб, А. М. Венцовський. – К. : МАУП, 2003. – 156 с.
3. Глушич С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / С. В. Глушич, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – 5-те вид., допов. і переробл. – К. : Атіка, 2005. – 544 с.
4. Гордієнко К. Д. Діловодство в роботі секретаря : Практичний посібник / К. Д. Гордієнко. – 2-ге вид., стер. – К. : КНТ, 2007. – 280 с.
5. Городенська К. Дієслово / К. Городенська // Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : Академічна граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська. – К. : Унів. вид-во «Пулсари», 2004. – С. 217–298.
6. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови / К. Городенська // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. / відп. ред. Л. О. Симоненко. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 11–15.
7. Данюк В. М. Кадрове діловодство : навч. посіб. / В. М. Данюк, Л. П. Кулаковська. – К. : Каравела, 2006. – 240 с.
8. Діденко А. Н. Сучасне діловодство : навч. посіб. / А. Н. Діденко. – 3-тє вид. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
9. Комова М. В. Діловодство / М. В. Комова ; Нац. ун-т «Львівська політехніка», Ін-т гуманітарних і соціальних наук. – Львів : Тріада плюс, 2006. – 220 с.

10. Комова М. В. Складання ділових документів : навч. посіб. / М. В. Комова ; Нац. ун-т «Львівська політехніка», Ін-т гуманітарних і соціальних наук. – Львів : Тріада плюс, 2007. – 176 с.
11. Лаврінець О. З історії вивчення предикативних форм на *-но, -то* в українській мові / О. Лаврінець // Укр. мова. – 2012. – № 2. – С. 45–58.
12. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Н. Ф. Непийвода. – К. : ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997. – 303 с.
13. Паламар Л. М. Мова ділових паперів : практик. посіб. / Л. М. Паламар, Г. М. Кацавець. – 4-те вид. – К. : Либідь, 2000. – 296 с.
14. Палеха Ю. Кадрове діловодство : навч. посіб. (зі зразками сучасних ділових паперів) / Ю. Палеха. – 5-те вид., допов. – К. : Ліра-К. – 2009. – 476 с.
15. Погиба Л. Г. Складання ділових паперів. Практикум : навч. посіб. / Л. Г. Погиба, Т. О. Грибніченко, М. П. Баган. – К. : Либідь, 2002. – 240 с.
16. Потелло Н. Я. Українська мова і ділове мовлення : навч. посіб. / Н. Я. Потелло. – 4-те вид., випр. – К. : МАУП, 2001. – 256 с.
17. Практикум з українського ділового мовлення / Л. Г. Погиба, Н. Г. Шкурятяна, Т. О. Грибніченко та ін. – К. : ФАДА, ЛТД, 2002. – 359 с.
18. Сербенська О. Дієслівні конструкції в науково-технічному мовленні / О. Сербенська // Проблеми української науково-технічної термінології : тези доповідей 4-ї Міжнар. наук. конф. – Львів : Львівська політехніка, 1996. – С. 3–6.
19. Синявський О. Порадник української мови / О. Синявський. – Харків ; Берлін ; Нью-Йорк : Космос, 1922. – 150 с.
20. Скібіцька Л. І. Діловодство : навч. посіб. / Л. І. Скібіцька. – 2-ге вид. – К. : Кондор, 2009. – 220 с.
21. Собчук В. С. Основи загального діловодства : навч. посіб. / В. С. Собчук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 180 с.
22. Сучасне діловодство : зразки документів, діловий етикет, інформація для ділової людини / уклад.: Н. Г. Горголюк, І. А. Казімірова ; за ред. В. М. Бріцина. – К. : Довіра, 2007. – 687 с.
23. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. – К. : Довіра, 2003. – 623 с.
24. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бирик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. – 2-ге вид., допов. і випр. – К. : Довіра : УНВЦ «Рідна мова», 1999. – 507 с.
25. Харченко С. Речення з предикативними формами на *-но, -то* з погляду синтаксичної норми: ретроспективний аналіз дискусійних питань / С. Харченко // Мовознавчий вісник. – 2009. – Вип. 8. – С. 267–275.
26. Хоменко М. Ф. Посібник з діловодства / М. Ф. Хоменко, О. В. Грабарь. – Вид. друге, випр. і допов. – К. : Генеза, 2003. – 104 с.
27. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2001. – 480 с.
28. Щербатюк Г. Х. Просте речення / Г. Х. Щербатюк // Історія української мови. Синтаксис / Г. П. Арполенко, А. П. Гриценко, В. В. Німчук, В. М. Русанівський, Г. Х. Щербатюк. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 11–131.

O. Lavrinets

THE PASSIVE PARADIGM IN THE MODERN OFFICIAL AND BUSINESS STYLE

*As Ukraine became independent, the linguists began to renovate the national identity at all language levels, including the syntactic one, which was considered to be supranational. But nowadays the situation has not changed dramatically: the passive constructions in the official business style are not only widely used but also dominate over active ones. The analysis of tutorials and reference literature in official and business language published at the end of the twentieth – beginning of the twenty-first centuries argues the fact of the passive paradigm transformation: the core is shaped by verbs constructions with **-ся**, periphery – by predicative forms with **-но, -то** endings and passive participles with **-ний, -тий**. The essential advantage of verb constructions with **-ся** over other types of passive constructions indicating their movement from the last periphery to the passive paradigm center is due to the history of the development of the official business style. It mainly depends on personal preferences of publishers of specialized official business style editions. Their language characteristics are generated as the result of the insufficient level of mastering the standards of speech. The choice of passive constructions with predicative forms with **-но, -то** and participles with **-ний, -тий** is also mainly intuitive, because it happens quite often that both types of passive constructions are simultaneously used in modern samples of documents, and sometimes in one and the same document. The solution to the disputable problem of the passive constructions status in the system of the Ukrainian language can contribute to the restoration of the national individuality of the Ukrainian language, i.e., maintenance of the national traditions to use the natural syntactic constructions.*

Keywords: passive paradigm, passive construction, active construction, verbs with *-ся*, predicative forms with *-но, -то*, passive participles with *-ний, -тий*.

Матеріал надійшов 15.04.2016